

REFERENCES

1. Aleksandrova, O. V. (1996). Jedinstvo pragmatiki i lingvopoetiki v izuchenii teksta khudozhestvennoy literatury. Problemy semantiki i pragmatiki. Kaliningrad. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/probl/01.php.
2. Babeliuk, O. A. (2010). Poetyka postmodernists'koho khudozhn'oho dyskursu: pryntsypy tekstotvorennya (na materialy suchasnoyi amerykans'koyi prozy maloyi formy). Avtoref dys... dokt. filol. nauk. Kyiv.
3. Bieliakhova, L. I. (2002). Obraznyy prostr amerykans'koyi poeziyi: linhvokohnityvnyy aspekt. Avtoref dys... dokt. filol. nauk. Kyiv. URL: <http://www.disslib.org/obraznyy-prostr-amerykans'koyi-poeziyi-linhvokohnityvnyy-aspekt.html>.
4. Burbelo, V. B. (2012). Suchasna linhvopoetyka: tradytsiyi ta novi orijentyry. Movni i kontseptual'ni kartyny svitu, 38, 88-95.
5. Vil'chyn'ska, T. P. (2008). Kontseptualizatsiya sakral'noho v ukrayins'kiy poetychniy movi XVII–XVIII st. Ternopil': Dzhura.
6. Vorobjova, O. P. (2004). Kohnityvna poetyka: zdobutky i perspektyvy. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina, 635, 18-22.
7. Hutsuliak, I. H. (2005). Movostyl' ukrayinskoho poetychnoho baroko. Avtoref dys... kand. filol. nauk. Kyiv.
8. Zadornova, V. Y. (1992). Slovesno-hudozhestvennoye proizvedeniye na raznykh yazykakh kak predmet lingvopoeticheskogo issledovaniya. Avtoref dis... dokt. filol. nauk. Moskva. URL: <http://cheloveknauka.com/slovesno-hudozhestvennoe-proizvedenie-na-raznyh-yazykah-kak-predmet-lingvopoeticheskogo-issledovaniya>.
9. Isichenko Ihor, arkhiepyskop. (2011). Istoriya ukrayins'koyi literatury: epokha Baroko (XVII–XVIII st.). Lviv: Sviatohorets'.
10. Klimovskaya, H. I. (2017). Tonkiy mir smyslov hudozhestvennogo (prozaicheskogo) teksta: metodologicheskyy i teoreticheskyy ocherk lingvopoetiki. Moskva: Flinta.
11. Kosianchuk, O. (2011). Odychna tradytsiya v davn'oukrayins'kiy poeziyi seredyny XVII st. (na materialy tvoriv Y. Sedovs'koho ta H. Butovycha). Literatura. Fol'klor. Problemy poetyky, 35, 277-283.
12. Kurhanova, O. Y. (2016). Heral'dychna poeziya yak skladova knyzhkovoyi kul'tury Ukrainy kintsia XVI – XVII st. Biblioteka. Nauka. Komunikatsiya: formuvannya natsional'noho informatsiynoho prostoru, 149-153.
13. Lipgart, A. A. (2007). Osnovy lingvopoetiki. Moskva: URSS : Komkniga.
14. Slukhay, N. V., Snytko, O. S., Vil'chyn'ska, T. P. (2011). Kohnitlohyya ta kontseptlohyya v linhvistychnomu vysvitleni. Kyiv: "Kyyivs'kyy universytet".

SOURCES

Butovych, H. Evodia albo Arseniya Zhelyborskoho dukhovnykh tsnot zapah, 1642. – Starodruk. vyd. NML imeni A. Sheptyts'koho, Sh. Unic. 423.

УДК: 81'1-13:1:008

Домніч О. В., к. філол. н., доц.
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ КОД У ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ ЗНАННЯ

У статті здійснюється розгляд проблеми культурного коду, типології культурних кодів і національно-культурного коду в сучасній лінгвістичній парадигмі знання. Уточнюються дефініції заданих понять, обґрунтовується значущість вивчення національно-культурного коду для такого полінаціонального лінгвального феномена, як англійська мова. Вивчення національно-культурного коду зумовлено такими чинниками: аналіз формування та вияву національно-

культурних кодів як основних репрезентантів концептуальної й національно-специфічної картини світу у свідомості носіїв полінаціональної англійської мови в різних лінгвоареалах світу (північноамериканському, австрало-новозеландському, азіатському та південноафриканському), а також дослідження проблеми співвідношення загального (універсальних характеристик) і часткового (національно-специфічних рис) у лінгвальній та концептуальній репрезентації світу та в дискурсивних практиках представників різних національно-лінгвокультурних спільнот у системі полінаціонального мультिवаріантного лінгвального феномена – англійської мови.

Ключові слова: культурний код, типологія, національно-культурний код, полінаціональна англійська мова, концептуальна система.

Мова – складова частина культури і її знаряддя, це дійсність нашого духу, обличчя культури; вона відтворює специфічні риси [...] національної ментальності.

В. А. Маслова

Вступ. За останні десятиліття антропологічна парадигма в лінгвістиці та її продукт – лінгвокультурологія – одержали достатньо широкий розвиток у дослідженнях сучасних учених як вітчизняних (Н. І. Андрейчук (2009, 2010), І. О. Голубовська (2004), О. Ю. Моїсеєнко (2015), О. О. Селіванова (2008, 2011) та ін.), так і зарубіжних (О. С. Кубрякова (2004), В. А. Маслова (1997, 2004), Р. М. Фрумкіна (1995), В. М. Телія (1996), В. В. Красних (2002), V. Skybina (2006), A. Wierzbicka (1997, 2001), E. Rosch Heider (1975), Garry Chick (2001) та ін). Основним об'єктом аналізу згаданої парадигми є людина та її місце в культурі, оскільки саме людина – центр уваги як самої культури, так і культурних традицій різних національно-лінгвокультурних спільнот (термін В. В. Красних [16, с. 17]). Таким чином, людина в культурі і мова в культурі – одне з головних напрямів дослідження сучасних лінгвістичних студій, однією з цілей яких є дослідження взаємодії мови і культури, а саме «виявів культури народу, які відбилися й закріпилися в мові» [21, с. 8].

Метою статті є розгляд проблеми культурного коду і національно-культурного коду в сучасній лінгвістичній парадигмі знання. Робота включає наступні завдання: визначення понять «код», «культурний код», «національно-культурний код» (і його значення для вивчення полінаціональної англійської мови), а також типологію культурних кодів, що виокремлюють у сучасних лінгвістичних студіях.

У сучасній лінгвістичній парадигмі знання дослідження **коду** науковці вивчають з різних сторін, а саме торкаються питання **коду культури** (О. О. Селіванова [32, с. 357, 248], В. А. Маслова [22, с.19-20], В. В. Красних [16, с. 232], С. М. Толстая [35, с. 28-29], Н. Ф. Алефіренко [2, с. 61-62], О. С. Снитко [33, с. 115-121], К. Рапай [27, с. 8-10], “Великий тлумачний словник сучасної української мови” [8, с. 300]); **лінгвокультурного коду** (Н. І. Андрейчук [4, с. 174], В. С. Мартинов [20], В. А. Розсоха [29, с. 31], В. М. Савицький [30, с. 57, 60]); **духовного коду культури** (В. А. Маслова [22, с. 21], Н. М. Шарманова [37, с. 81-104]); **мовного коду** (В. А. Маслова [21, с. 37], Л. П. Крисін [17, с. 55, 59], Ф. С. Бацевич [5, с. 45]); **мовного коду культури** (Я. Д. Ісаєвич [12, с. 127]); **комунікативного коду** (Н. В. Дев'ятко [10, с. 421]); **концептуального коду** (С. М. Толстая [36, с. 334; 35, с. 28-29]); **національного коду та**

інтеркоду (В. А. Попова-Бондаренко [26, с. 359-370]); **етнокоду, етномакрокоду, етносубкоду культури** (В. Л. Савченко [31, с. 36-42]); субкоди (Р. Якобсон [39, с. 312]), (В. А. Попова-Бондаренко [26, с. 359-370]); **соціокоду** (М. К. Петров [25, с. 14]) та ін. Однак поняття національно-культурного коду в системі сучасної полінаціональної мови не було порушено в цих наукових роботах, і не є об'єктом вивчення в сучасних лінгвістичних студіях, що й зумовило актуальність нашої роботи.

1. Визначення поняття «код»

Уперше термін «код» у лінгвістику (а саме в семіотику) увів Ф. де Соссюр на початку ХХ ст. (1911 р.) і вживав його як синонім до поняття «мова» (*langue*). Подальше дослідження цього феномена й розробка теорії кодів належить італійському вченому У. Еко [4, с. 173]. У. Еко і Р. Якобсон у понятті «код» виокремлюють кілька складників: знакова система; правило сполучення, упорядкування символів або спосіб їх структуривання; оцінювальна відповідність кожного символу одному означуваному [34, с. 159-160].

Поняття «код» репрезентує складний і багатоплановий феномен. Наповнюваність цього поняття в сучасній парадигмі наукового знання досить широка і має різні трактування. У тлумачних словниках подають різні його визначення, а саме: код (франц. *code*) – «сукупність знаків (символів) і система певних правил, за допомогою яких інформація може бути представлена (закодована) у вигляді набору з таких символів для передавання, обробки та зберігання. Кінцева послідовність кодових знаків називається словом. Найчастіше для кодування інформації використовують букви, цифри, числа, знаки» [7]; «система умовних позначень або сигналів для передачі каналом зв'язку, обробки та зберігання різної інформації. [...] секретне, обумовлене поєднання цифр або букв, що дає право доступу куди-небудь або до чого-небудь; шифр, пароль» [38]; код (англ. *code*) 1. [...] набір правил і норм, що ставлять певні фіксовані «значення» у відповідність з деякими сигналами або знаками; код – прийнятий у культурі набір правил відповідності між позначуваними й означальними, що дозволяє інтерпретувати (декодувати) знакові форми (означальні). 2. повідомлення у вигляді послідовності сигналів або знаків, що несуть інформацію [6, с. 202]. Код також визначають як систему умовних позначень, що використовуються при кодуванні комунікативних повідомлень. З цієї точки зору мова представлена кодом або кодовою системою, що складається з макрокоду та субкодів. Дж. Лалл наводить таке визначення коду: «це система знаків, сформованих і зчитуваних засобами культури» [18, с. 243].

2. Визначення поняття «культурний код»

Вивчення кодів культури є досить актуальним у межах парадигми лінгвістичних знань. Зв'язок культури з мовою очевидний. Білоруська дослідниця В. А. Маслова стверджує, що «концептуальне осмислення культури єдино можливе за допомогою природної мови, оскільки мова – явище культурного порядку, а розгляд і розуміння основ культури (літератури, науки, релігії та ін), необхідно вивчати як коди, що формуються подібно природній мові» [21, с. 37]. Крім того, що мова репрезентує спосіб існування культури, вона також є чинником утворення культурних кодів [21, с. 8]. Торкаючись проблематики культурних кодів, сучасні зарубіжні та українські науковці пропонують кілька дефініцій феномена культурного коду.

Культурний код – це ключ до розуміння певного типу культури, за допомогою якого здійснюється перетворення значення у сенс; сукупність знаків (символів) і смислів (та їх комбінацій), які укладені в об'єктах матеріальної і духовної діяльності індивіда [13]; коди культури як «фрагменти природної мови, які репрезентують мережу членування, категоризації, оцінок інтеріоризованого світу та внутрішнього досвіду людини, обумовленого культурою певного етносу і репрезентованого в семіотичних системах природної мови, мистецтва, обрядів, звичаїв, вірувань, а також у нормах моралі, поведінці членів етнічної спільноти» [32, с. 248]. Культурні коди універсальні, але їх вияви в окремих культурах досить специфічні. Вони співвідносяться з давніми архетипними уявленнями людини [див. 32, с. 248]; код культури представлений сукупністю ментефактів¹, які утворюють певні фрагменти картини світу і пов'язані з наділеними культурними смислами феноменами, що належать до одного типу та/або до однієї сфери буття [15, с. 64]. «Імена останніх несуть, додатково до основних значень, що відображають властивості названих феноменів, функційно значущі для культури смисли (В. М. Телія), що зумовлює їх функціонування як еталонів, символів та образних основ метафор, і тим самим дозволяє розглядати згадані одиниці як тіла знаків мови культури, тобто надає цим іменам роль знаків лінгвокультури» [15, с. 64]. **Код культури** – «сітка», яку культура «накидає» на навколишній світ, членує, категоризує, структурує та оцінює його». У кодах культури оприявнюються стародавні архетипні уявлення певного лінгвосоціуму, тобто коди культури «кодують» такі уявлення. Коди культури мають універсальний характер і властиві індивідові як репрезентанту homo sapiens. Унікальність культурного коду полягає в його виявах у певній культурі, а також у метафорах, у яких він реалізується, і ці метафори завжди національно детерміновані й зумовлюються конкретною культурою [див. 16, с. 232]; культурні коди як «зашифрована» інформація, котра слугує ключем до розуміння і сприйняття культури певного лінгвосоціуму [28, с. 505].

Культурний код розуміють також як «набір основних понять, установок, цінностей та норм, що містять інформацію про знаки й символи культури і є необхідними для прочитання її текстів» [23, с. 194]. С. М. Толстая [35, с. 28-29] наводить таку характеристику культурного коду, вказуючи, що субстанціональна природа, гомогенність і системність у випадку з цим типом коду мають зовсім інший характер, який виявляється в тому, що «субстанцію» такого коду складають не лише предмети та явища, котрі стосуються його безпосередньо, а насамперед ті ментальні образи, зображення та мовні номінації, стереотипи й конотації, які пов'язані з цими предметами або явищами. Основне навантаження несе сенс, а не форма вираження. Саме цей код авторка називає *концептуальним кодом*, і його «субстанцією» є окремі ментальні сутності, одиниці сенсу (ідеї, мотиви, концепти), у яких спостерігається різний матеріальний вияв цього сенсу [35, с. 28-29]. Отже, ті коди, які поєднують знаки на основі загального змісту, – концептуальні коди [36, с. 334].

¹ Ментефакти – одиниці змісту свідомості, що формують окремі класи (наприклад, знання, поняття, концепти, уявлення) [15, с. 64].

В. А. Маслова дефінує культурний код так: «це мережа універсальних і національно специфічних явищ, що формує національну картину світу, це репертуар сигналів і водночас спосіб структурування культурного знання» [22, с. 20]; а також зазначає, що код формується й функціонує в культурі [22, с. 19]. Д. Б. Гудков і М. Л. Ковшова розуміють код культури як систему знаків (знакових тіл) матеріального і духовного світу, що стали носіями культурних смислів [див. 9, с. 9].

Українська вчена Н. І. Андрейчук розглядає код культури як сукупність смислів та їх комбінацій, наявністю яких відзначені предмети життєдіяльності людини [4, с. 173]. Панівні одиниці цієї «мови культури»¹ репрезентують лінгвокультурні коди, які «є результатом різних способів цілісно-системного осмислення [...] і формуються в процесі моделювання світу свідомістю людини на різних етапах культурної історії, результатом якого є формування життєвого світу людини» [4, с. 175]. У процесі комунікації спостерігається «розпредметнення» цих кодів, які містять у собі передумови комунікативної діяльності, а також відіграють значну роль в утворенні національно-специфічного простору [4, с. 175]. На думку вченої, такі феномени, як культура і мова, характеризуються загальною природою і в них зазначається наявність «універсального коду», що виражає загальні характеристики культурних і мовних структур [3, с. 18]. *Лінгвокультурні коди*, будучи ідентифікаційною характеристикою етносу, функціонують у мовній комунікації й формують образи життєвого простору індивіда, завдяки яким він сприймає та інтерпретує дійсність. У результаті спостерігається і *visa versa* процеси, задані образи модифікують і перебудовують самого індивіда (у його свідомості й поведінці), а в цілому народ, націю і етнос [3, с. 18].

Основна функція коду – збереження й передача певної інформації, яка «кодується» різними способами: у фольклорі, танцях, візерунках та ін. [14, с. 182]. Людина оточена інформаційним простором, тобто предметами та явищами, у яких відображена закодована інформація. Цей інформаційний простір називають **культурою**, яку утворюють знаки, наділені «семіотичною функцією в комунікації» [14, с. 182]. Систему, що складається з окремих підсистем, називають **культурними кодами** у сфері семіотики культури. **Культурний код** розуміють як «спосіб збереження й передачі інформації, тип культурної пам'яті певної лінгвокультурної спільноти» і як систему знаків, котра існує й функціонує в будь-якому предметі культури [14, с. 182-183]. Інші вчені трактують розгляданий феномен як систему символів, що дозволяє передавати, зберігати й обробляти культурну інформацію [11, с. 12].

Досить неординарною є інтерпретація **культурного коду** від французького психолога К. Рапая, котрий визначає **культурний код** як «несвідомий зміст тієї чи іншої речі або явища [...] в контексті культури, у якій ми виховані» [27, с. 7]. **Код** – це (як) значення, що несвідомо приписується тому чи іншому феномену і є для кожного лінгвосоціуму **унікальним**. Існує безліч причин, які криються в *культурному несвідомому* [27, с. 7] і в *унікальних специфічних рисах національної культури*, що передаються від предків з покоління в покоління певної національно-лінгвокультурної спільноти.

¹ «Мовою культури» називають семантику мовних знаків [4, с. 175].

Як бачимо, існує нерозривний зв'язок між *емоційними та поведінковими* характеристиками індивіда і національною культурою, в якій він розвивається й перебуває. Як психологічна діяльність (пов'язана із розумово-чуттєвою стороною), так і людські вчинки (мотиви поведінки індивідів) беруть витоки в культурних основах тієї нації й держави, до якої індивіди належать [27, с. 7]. Отже, з огляду на єдину природу всього людства, «культурне несвідоме» (за теорією К. Рапая) та культурні коди варіюються в різних національно-лінгвокультурних спільнотах і потребують ретельного вивчення в сучасній парадигмі лінгвістичних знань. На думку К. Рапая, культурний код – досить стійка, стабільна і статична одиниця, однак, під певним впливом, наприклад, інших культур (автор монографії наводить приклад концепту <кави> в японській лінгвокультурі, який спочатку був нульовим і сприймався репрезентантами цього лінгвосоціуму «як порожній звук»), він піддається зміні або «перекодуванню», що в результаті спостерігалось з упровадженням згаданого концепту у свідомість представників японської лінгвокультурної спільноти під впливом певних технік (наприклад, раннього імпринтингу) та іншої культури (а саме швейцарської) [27, с. 8-10].

Культурні коди приховані в глибині підсвідомості репрезентантів різних культур і ґрунтуються на розумово-емоційних, чуттєво-образних зв'язках між концептом і (під)свідомістю представників тієї або іншої (лінгво)культури. Коли такі зв'язки налагоджено і вони є позитивними, на думку К. Рапая, тоді вони закріплюються в (лінгво)культурі-реципієнті, відображаючи важливість і значущість певного концепту для окремої нації або лінгвокультурної спільноти, і тим самим визначають вплив, а іноді й зміни в структурі культурного коду національно-лінгвокультурної спільноти [27, с. 8-10].

Оскільки у свідомості індивіда на підсвідомому рівні встановлюється й закріплюється емоційний зв'язок із певним концептом, узятим з іншої, чужої культури, то створюються й закріплюються певні значення, образи і смисли, властиві іншій культурі та пов'язані з цим запозиченим інокультурним концептом [27, с. 8-10]. Репрезентант лінгвокультури-реципієнта інтегрує запозичені лінгвокультурні концепти в ту концептуальну систему, яка утворилася завдяки колективному досвідові його лінгвокультурної спільноти, відтак у концептуальній системі носія лінгвокультури-реципієнта в процесі імпортування концептів спостерігається «інтерпретація інокультурних смислів» [24, с. 6]. Відмінності в культурній спадщині, історичному минулому, навколишньому середовищі, соціально-політичній діяльності, устрої держави та в інших сферах життя є одними з основних відмінностей у концептуальній картині різних лінгвосоціумів: «відбувається модифікація концептів відповідно до культурних традицій та індивідуальних особливостей людини» [24, с. 6]. Функцію лінгвокультурного контексту виконує дискурс, у якому функціонує інокультурний концепт та з допомогою якого імпортований концепт інкорпорує в систему лінгвокультури-донора [24, с. 7]. За відсутності предмета або явища в певній лінгвокультурі, а також концепту в її концептосфері спостерігається запозичення лінгвокультурного концепту, і подальше його формування розвивається в дискурсі [24, с. 9].

Культура¹ – «скарбниця різних кодових систем», які не є ідентичними, і тому питання щодо системної організації й самоорганізації культури як коду є актуальними та дискусійними [32, с. 357]. Не мова, а нація формує свою культуру, яка відбивається в мові [33, с. 115]. Код культури, утворює певну систему, в межах якої й спостерігається концептуалізація та категоризація дійсності і свідомості індивіда, а також їх вербалізація. Також вважають, що коди культури – це універсальні явища, властиві людині як представникові *homo sapiens* [33, с. 115]. «Спостерігаючи явища мовної репрезентації знань про навколишній світ через елементи базових культурних кодів, не можна не помітити вплив позамовної дійсності, яка шляхом реалізації колективної етнічної свідомості впливає на мову. [...] Загальнолюдська культура та історичний досвід народу неодмінно забезпечують особливості його світобачення та мовної об'єктивації дійсності» [33, с. 121].

Окрім дефініцій *коду* та *культурного коду*, в лінгвістиці наявні й такі терміни, як *субкод*, *соціокод*, *інтеркод*, що їх сучасні дослідники визначають так: *субкод* репрезентує підсистему загальноприйнятого коду [14, с. 185]; *соціокод* – це зберігання інформації в просторі й часі (при цьому поняття культурного коду визначається як синонім до поняття «соціокод») [14, с. 185]; *інтеркод* – наявність і взаємодія різних національних кодів (інонаціонального та інтернаціонального) [26, с. 360].

Проаналізувавши різні визначення понять «код» та «культурний код», доходимо таких висновків: код розуміють як систему знаків і символів, правил і норм, за допомогою яких інформація кодується, обробляється, передається та зберігається; культурний код інтерпретують як фрагменти природної мови (О. О. Селіванова); «несвідомий зміст» предметів та явищ (К. Рапай); «сітку», яку культура використовує для структурування навколишньої дійсності (В. В. Красних); ключ до розуміння різних типів культур (В. І. Кононенко); сукупність ментефактів, що формують картину світу (В. В. Красних); зашифровану інформацію, ключ до розуміння культури (Ю. Р. Ремаєва); ряд універсальних і водночас специфічних явищ, що утворюють національну картину світу (В. А. Маслова); систему знаків духовного і матеріального світу, репрезентанта культурних смислів (Д. Б. Гудков і М. Л. Ковшова); сукупність знаків, символів, смислів, відображених у матеріальній і духовній діяльності людини (В. Б. Кононенко); сукупність смислів та їх комбінацій, нерозривно пов'язаних із життєдіяльністю індивіда (Н. І. Андрейчук) та ін. Основними ознаками культурних кодів є універсальність, відкритість до сприйняття та інтерпретації культури,

---

¹ У пропонованій статті послуговуємося визначенням «культура», наведеним у роботі Н. Ф. Алефіренко, який вважає, що вона має об'ємний характер. На підставі ціннісного та інформаційного підходів у це поняття слід включати «всі експліцитні та імпліцитні стереотипи поведінки, набуті й передані за допомогою символів, що становлять відмінні властивості досягнень людської групи, включаючи їх втілення в артефактах. **Культура** – це матеріальні та соціальні цінності етнотворних спільнот, їх інститути, звичаї, реакції поведінки, а також інформація, представлена у вигляді певних одиниць, у тому числі й мовних. **Лінгвокультура** – комплекс мовних одиниць, які охоплюють ціннісно-смысловий простір мови в ході пізнавальної діяльності людини» [див. 1, с. 54-56].

здатність перетворювати значення в сенс, здатність до категоризації, оцінки й структуривання навколишнього світу, здатність до вираження та вияву в культурі.

Основними характеристиками культурних кодів є їх універсальність і водночас унікальність (національна специфічність). На універсальність культурних кодів вказують О. О. Селіванова [32, с. 248], В. В. Красних [16, с. 232], Н. І. Андрейчук [4, с. 174], О. С. Снитко [33, с. 115] та інші, підкреслюючи при цьому досить специфічні вияви універсальних культурних кодів в окремих культурах. На унікальності культурного коду наполягає К. Рапай, стверджуючи, що для кожної лінгвокультурної спільноти код культури є унікальним, і пояснюється це «культурним несвідомим» і унікальними специфічними рисами національної культури кожного лінгвосоціуму. На симбіозі універсальних і національно специфічно детермінованих характеристик наголошує В. А. Маслова, іменуючи культурний код мережею універсальних і національно специфічних явищ, які формують національну картину світу певної національно-лінгвокультурної спільноти [22, с. 20]. Будемо дотримуватися цього визначення культурного коду в подальшому дослідженні.

3. Типи культурних кодів

Сучасні мовознавці виокремлюють значну кількість типів культурних кодів, що зумовлено їх нечіткими межами (дифузним проникненням) [32, с. 248; 4, с. 174; 16, с. 234 та ін.], а також їх трансформацією. На думку В. В. Красних, різноманітність культурних кодів – універсальне явище, у якому одна кодова система може інтерпретуватися знаками іншої [16, с. 233]. Наведемо окремі класифікації культурних кодів. У сучасній лінгвістичній парадигмі знання виокремлюють коди культури на основі тематичного принципу, а саме: соматичний, предметний, аксіональний, анатомічний, рослинний, зооморфний, харчовий і т. п. [16, с. 233].

Досліджуючи культурні коди окремої культури, науковці визначають такі базові коди: соматичний, просторовий, тимчасовий, предметний, біоморфний і духовний, вказуючи, що між кодами культури відсутні чіткі межі [16, с. 234]. Докладний опис цих кодів культури подано в роботі В. В. Красних [16, с. 233-254]. Саме ці коди культури, на думку автора, формують певну систему координат, яка задає еталони культури певної національно-лінгвокультурної спільноти, а також «задають і визначають метрично-еталонну сферу, що бере участь у структуризації й оцінці матеріального світу» [16, с. 255]. О. О. Селіванова наводить таку типологію культурних кодів: соматичний (тілесний), духовний, релігійний, просторовий, тимчасовий, предметний, біоморфний, антропний, космологічний, акційний, сенсорний, аксіологічний та ін. [32, с. 248]. Механізмом взаємопроникнення цих культурних кодів «служить реінтерпретація кодів на основі онтологічної концептуальної метафори – подання однієї кодової системи позначень знаками іншої» [32, с. 248]. Аналіз кодів культури здійснюється за допомогою архетипного, компонентного, дистрибутивного, етимологічного, текстово-інтерпретаційного підходів, а також за допомогою зіставлення з кодами інших культур і концептуального моделювання [32, с. 248]. У подальшому дослідженні застосовуємо такі підходи до вивчення національно-культурних кодів: дистрибутивний, етимологічний, текстово-інтерпретаційний, а також метод концептуального моделювання.

Підтримує точку зору про дифузність культурних кодів і В. М. Манакін, стверджуючи, що «наслідком неминучих глобалізаційних процесів є змішання культурних кодів і цінностей та створення новітніх версій культурних кодів, у яких колись чужі цінності ніби нашаровуються на власні національні раритети, проникаючи в глибини свідомості [...] покоління» [19, с. 238]. У сучасному світі як процеси глобалізації, так і взаємодія культур зумовлюють взаємопроникнення різних типів культурних кодів [19, с. 238].

Д. Б. Гудков і М. Л. Ковшова виділяють такі типи культурних кодів: антропний (людський), фізичний (соматичний), духовно релігійно-антропологічний, релігійно-артефактний, артефактно-предметний, предметно-костюмний, архітектурний, колірний, тимчасовий, просторовий, кількісний, природний, зооморфний, рослинний, гастрономічний та інші [9, с. 35].

Оскільки в культурних кодах зафіксовані колективні уявлення, вони репрезентують універсальний феномен, характерний для людини культурної й розумної. Як стверджує В. А. Маслова, культура – сукупність різних кодів, культурні коди формують певну систему координат, яка утворює еталони культури. Дослідниця виділяє такі базові культурні коди: космогонічний, соматичний, просторовий, часовий, предметний, зооморфний, природно-ландшафтний, архітектурний, гастрономічний, нюховий, код одягу і ін. [22, с. 20].

Розглядаючи коди культури в безперервному зв'язку з архетипними уявленнями людини про світ, В. А. Маслова вважає, що всі аспекти людської свідомості відображаються в мовній системі, і, безперечно, у ньомо наявні одиниці, «пов'язані з архаїчними й архетипними структурами свідомості – колективними уявленнями» [22, с. 20], які репрезентують окрему частину колективного несвідомого, і тому завдяки таким пралогічним структурам і колективним уявленням передається культурний досвід нації [22, с. 20]. Інформація про світ закладена в мові або мовному коді, одна її частина – експліцитна, інша – імпліцитна і є об'єктом лінгвокультурологічних досліджень. Отже, для кожної нації характерна своя ієрархія культурних цінностей. Безперечно, можливе повторення цих цінностей в інших культурах, але в іншій конфігурації і системі відношень [22, с. 20].

Н. І. Андрейчук класифікує культурні коди за сферою життєдіяльності (духовні, фізичні, соціальні) та за способом позначення (словесні, фразеологічні, текстові, дискурсивні) [див. 3, с. 18]. Учена, називаючи лінгвокультурні коди ідентифікаційною характеристикою етносу, розуміє їх як одиниці мови культури, яка є гібридною структурою, що включає кілька знакових систем, однією з яких є природна мова. У дискурсі спостерігається «розпредметнення» кодів культури, які функціонують і формують національно-специфічний простір [див. 4, с. 174].

4. Поняття «національно-культурний код» і його значення для вивчення полінаціональної англійської мови

Незаперечним є той факт, що культура зберігається у свідомості соціуму/етносу, зафіксована в мові, виявляється в мовній свідомості та поведінці індивіда(ів), а також «реалізується в дискурсі, обумовлюючи національно-культурну специфіку останнього» [16, с. 231]. Національно-культурні коди фіксуються в мовній свідомості

репрезентантів певної національно-лінгвокультурної спільноти, у її мові й культурі та виявляються в дискурсі.

Як показує наше практичне дослідження, **культурний код** залежить від еволюції та модифікації культури тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти. І оскільки генеза та еволюція кожної нації й держави варіюється по-своєму, культурний код нації значно відрізняється і є унікальним, самобутнім, національно-специфічним і культурно неповторним [27, с. 8-10]. Отже, національно-культурний код продовжує змінюватися разом із культурними, соціальними, економічними, політичними та іншими модифікаціями в лінгвокультурній спільноті. Національний код становить «найбільш загальний рівень культурної самоідентифікації» [26, с. 360].

Національно-культурна специфіка певної лінгвосистеми пов'язана з «проблемами усвідомлення світу людиною і відображенням цієї свідомості в мові» [21, с. 44]. Отже, в лінгвосистемі відбивається національно-культурне бачення світу, а також формування образного осмислення цього світу. Завдяки національно-культурному коду лінгвосоціум набуває, зберігає й передає свою самобутність, етнічну самосвідомість та унікальні культурні особливості (традиції, вірування, міфи та ін.), характерні як для певного етносу, так і для його лінгвістичної системи в різних лінгвокультурних ареалах.

Національно-культурний код складається з унікальних специфічних рис національної культури, що передаються від предків із покоління в покоління певної національно-лінгвокультурної спільноти. Відтак національно-культурний код продовжує змінюватися разом із культурними, лінгвальними, соціальними, економічними, політичними або іншими модифікаціями в лінгвокультурній спільноті. Національно-культурний код репрезентований своєрідною інформаційною матрицею, яка розпізнає способи сприйняття світу: мислення та усвідомлення, оцінки та структурування, членування й категоризацію, а також концептуалізацію певного лінгвокультурного контексту, яка «зашифрована/закодована» в «культурному несвідомому» (термін К. Рапая) кожного члена певної культурної спільноти і має своє вираження у феноменах матеріальної й духовної культури, а також у дискурсивній діяльності представників різних національно-лінгвокультурних спільнот. Національно-культурний код – це сукупність суто національно специфічного, сформованого в національній картині світу, це «генетична пам'ять народу» (термін В. А. Маслової [22, с. 25]), що функціонує в його культурі та мові.

Отже, національно-культурний код є ключем до інтерпретації як національного культурного несвідомого, так і тих образів, значень, смислів та концептів, які його формують і найбільш яскраво виявляються в національній свідомості тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти. Національно-культурним кодом ми іменуємо унікальну, закодовану в лінгвосистемі й культурі певного етносу, інформацію, яка репрезентує національні символи, стереотипи й архетипи, тобто все, що відрізняється специфічним національно-культурним забарвленням і завдяки якій можна ідентифікувати ту чи іншу національно-лінгвокультурну спільноту. Якщо культурний код «зашифровує» стародавні архетипні уявлення певного етносу (В. В. Красних), то культурний код нації є ключем до розуміння світогляду, світосприйняття і світобачення

певного лінгвосоціуму, його поведінкових характеристик, психологічних постулатів та культурної специфіки. На відміну від культурних кодів, національно-культурні коди, будучи глибоко специфічними, самобутніми та унікальними, з плином часу й мінливими умовами екзистенції соціуму, як набувають характеру універсально культурних, так і залишаються у своєму роді культурно неповторними та унікальними.

Необхідність вивчення національно-культурного коду зумовлена такими чинниками: аналіз формування та вияву національно-культурних кодів як основних репрезентантів концептуальної й національно-специфічної картини світу у свідомості носіїв англійської мови в різних лінгвоареалах світу (північноамериканському, австрало-новозеландському, азіатському і південноафриканському), а також дослідження проблеми співвідношення загального (універсальних характеристик) та унікального (національно-специфічних рис) у лінгвальній та концептуальній репрезентації світу і в дискурсивних практиках представників різних національно-лінгвокультурних спільнот у системі полінаціонального мультиваріантного лінгвального феномена – англійської мови.

Висновки. Учені трактують культурний код як знакову систему, систему символів, основна функція якої полягає в збереженні, обробці та передачі інформації, що містить культурні знання певного лінгвосоціуму. Відзначають як універсальність культурного коду та притаманність індивідові як репрезентанту *homo sapiens*, так і унікальність, специфічність його виявів у різних культурах і лінгвосистемах.

Національно-культурні коди репрезентують систему цінностей та еталонів, правил і законів, сформованих окремою нацією в процесі її еволюції й зафіксованих у її лінгвальній системі і в культурі. Національно-культурний код – це культурно маркована інформація, на підставі якої можна відобразити нерозривний зв'язок і взаємодію індивіда з лінгвокультурним середовищем і навколишнім світом, а також асиміляцію, інтеграцію та адаптацію лінгвокультурної системи в нові умови лінгвокультурного(их) ареалу(ів) (наприклад, північноамериканський, австрало-новозеландський, азіатський і південноафриканський).

Типологія культурних кодів різноманітна. Виокремлення значної кількості типів культурних кодів зумовлено їх дифузним проникненням, а також трансформаціями у процесі неминучої глобалізації й модифікації культурних цінностей.

У будь-якої нації у світі, а саме в її репрезентантів, розумова та чуттєво-емоційна діяльність «забарвлені» культурно-історичними, соціально-політичними, географічними, природно-ландшафтними та іншими характеристиками того лінгвокультурного середовища, у яке вони інтегровані й асимільовані. І все це працює в лінгвістичній та концептуальній площинах, а також у дискурсивних практиках у системі полінаціонального мовного феномена – англійської мови.

Перспективи подальшого дослідження полінаціональної англійської мови включають виявлення загальних принципів організації концептуального простору мультиваріантної англійської мови та формування національно-культурних кодів на основі вивчення культурних домінант / базових лінгвокультурних концептів, що функціонують у концептуальній системі сучасної полінаціональної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособие. Москва : ФЛИНТА, 2010. 288 с. 2. Алефиренко Н.Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры. Москва : Academia, 2002. 391 с. 3. Андрейчук Н.І. «Мова» культури і мовні знаки. Мовознавчий вісник: Зб. наук. праць. Вип. 11. 2010. С. 16-19. 4. Андрейчук Н.І. Мова і культура у контексті системного підходу в науках про людину. Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010. Вип. 17. С. 169–175. 5. Бацевич Ф.С. Духовна синергетика рідної мови: лінгвофілософські нариси: монографія. Київ : Академія, 2009. 192 с. 6. Большой психологический словарь. Сост. и общ. ред. Зинченко В.П., Мещерякова Б.Г. Москва : МПСИ; Флинта, 2002. 672 с. 7. Большой энциклопедический словарь. 2002 URL: <https://gufo.me/dict/bes/КОД>. 8. Великий тлумачний словник сучасної української мови [В. М. Білоноженко, А. А. Бурачок, Г. М. Гнатюк, І. С. Гнатюк, С. І. Головащук, Г. Н. Горюшина]; Ін-т укр. мови НАН України; Ін-т мовознав. НАН України; Всеукр. т-во «Провіт» ім. Тараса Шевченка. Київ : Дніпро, 2009. 1329 с. 9. Гудков Д. Б., Ковшова М. Л. Телесный код русской культуры: материалы к словарю. Москва : Гнозис, 2007. 288 с. 10. Дев'ятко Н. В. Міфологічний образ України як втілення комунікативного коду національного інформаційно-культурного простору. Гілея. Науковий вісник. 2012. Вип. № 57 (2). С. 418–424. 11. Денисенко С. Н., Тараба І. О. Код культури і моделювання дійсності (на матеріалі фразеології). Мова і культура. Вип. №1 (Том 15). 2012. С. 11-15. 12. Исаевич Я. Д. Мовний код культури. Київ : Вища школа, 1997. 458 с. 13. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии. Москва : Вече: АСТ, 2003. 511 с. URL: <http://culture.niv.ru/doc/dictionary/culturology-dictionary/index.htm>. 14. Котелевець К. В. Поняття «код» в аспекті лінгвістичної термінології. Мова і культура. Вип. №14 (Том 5). 2011. С. 181-186. 15. Красных В. В. Основные постулаты и некоторые базовые понятия лингвокультурологии. Русский язык зарубежом. 2011. №4. С.60-66. 16. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія. Москва : Гнозис, 2002. 284 с. 17. Крысин Л. П. Социальная и функциональная дифференциация литературных языков. Москва : Наука, 1977. 257 с. 18. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід. Київ : КІС, 2002. 264 с. 19. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ : Академія, 2012. 288 с. 20. Мартынов В. С. Символика лингвокультурных кодов в составе англоязычного художественного текста: автореф. дис.канд.филол.наук: 10.02.04. М.: Ин-т международных отношений, 2009. 22 с. 21. Маслова В. А. Введение в лингвокультурологию. Москва : Наследие, 1997. 207 с. 22. Маслова В. А. Национальные ценности и язык: духовный код культуры. Лінгвістика. Вип. №2 (20). 2010. С. 19-30. 23. Меркулова Н. Г. Менталитет – культурный код – язык культуры: к вопросу о корреляции понятий. Регионология. 2015 (2). С. 188-196. 24. Новикова Т. Б. Заимствование лингвокультурных концептов (на материале английского и русского языков): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Волгоград, 2005. 21 с. 25. Петров М. К. Язык. Знак. Культура. Москва : Наука, 1991. 328 с. 26. Попова-Бондаренко И.А. Свообразие интеркодов в романе П. Зюскинда «Das Parfum». Национальные коды в европейской литературе XIX–XXI веков. Нижний Новгород : Нижегород. гос. ун-т, 2016. С. 359-370. 27. Рапай К. Культурный код. Москва : Юнайтед Пресс, 2010. 168 с. 28. Ремаева Ю. Г. Юмор и сатира в произведениях Сью Таунсенд: поиск выражения национальных кодов. *Национальные коды в европейской литературе XIX–XXI веков*. Нижний Новгород : Нижегород. гос. ун-т, 2016. С. 501-508. 29. Розсоха В. А. Лингвокультурный код слова homo (человек) в латинской фразеологии. Вісник Луганського національного університету ім. Т.Шевченка.. Вип. № 24 (259). Ч. І. 2012. С. 31-36. 30. Савицкий В. М. Лингвокультурные коды: к обоснованию. Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Лингвистика. 2016. №2. С. 55–62.

31. Савченко Л. В. Етномакрокод духовної культури як репрезентант фразеологічної картини світу. Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Вип. 38. 2014. С. 36-42. 32. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2011. 844 с. 33. Снитко О. С. Коды культуры у мовній об'єктивації дійсності. *Studia Linguistica*. Зб. наук. праць КНУ ім. Т. Шевченка. Київ : Київський університет, 2008. Вип. 1. С. 115-121. 34. Степанов Ю. С. Семиотика. Москва : Наука, 1971. С. 159-160. 35. Толстая С. М. К понятию культурных кодов. Санкт-Петербург: Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2007. С. 23-31. 36. Толстая С. М. Коды культуры и культурные концепты. Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе. Москва : Индрик, 2008. С.333-337. 37. Шарманова Н. М. Духовный код как лингвокультурный эталон нации (на материале паремийных клише). Филологичні студії. Вип. 15. 2017. С. 81-104. 38. Энциклопедический словарь 2009 URL: dic.academic.ru/dic.nsf/es/27771. 39. Якобсон Р. О. Избранные труды. Москва : Наука, 1985. С. 310-315.

Стаття надійшла до редакції 14.04.19.

*Domnich O. V., PhD, Associate Professor,
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya*

NATIONAL-CULTURAL CODE IN THE PARADIGM OF MODERN LINGUISTIC STUDIES

The article deals with the problem of the cultural code, typology of cultural codes and the national-cultural code in the paradigm of modern linguistic studies. The definitions of these concepts are clarified and the significance of the national-cultural code research for such a multinational language phenomenon as the English language is substantiated. The study of the national-cultural code is determined by the following reasons: the analysis of the formation and manifestation of national-cultural codes as the main representatives of the conceptual and national-specific worldview in the minds of polynational English speakers in various lingual areas of the world (such as North American, Australian-New Zealand, Asian and South African lingual and cultural areas), as well as the study of the problem of the correlation of universal characteristics with unique features (namely national-specific ones) in lingual and conceptual representation of the world in the discursive practices of representatives of various national-linguistic-cultural communities in the system of polynational multi-variety lingual phenomenon – the English language.

Key words: *cultural code, typology of cultural codes, national-cultural code, the polynational English language, the conceptual system.*

REFERENCES

1. Alefirenko, N. F. (2010). *Lingvokul' turologiya: cennostno-smyslovoe prostranstvo yazyka*. Moskva: FLINTA.
2. Alefirenko, N. F. (2002). *Poeticheskaya energiya slova. Sinergetika yazyka, soznaniya i kul'tury*. Moskva : Academia.
3. Andrejchuk, N. I. (2010). «Mova» kul'turi i movni znaki. *Movoznavchij visnik*, 11, 16-19.
4. Andrejchuk, N. I. (2010). Mova i kul'tura u konteksti sistemnogo pidhodu v naukah pro lyudynu. *Visnik L'vivs'kogo universitetu*, 17, 169-175.
5. Bacevich, F. S. (2009). *Duhovna sinergetika ridnoї movi: lingvofilosofs'ki narisi*. Kiiiv: Akademiya.
6. Bol'shoj psihologicheskij slovar'. (2002). Moskva: MPSI; Flinta.
7. Bol'shoj enciklopedicheskij slovar'. (2002). URL: <https://gufo.me/dict/bes/KOD>.
8. Velikij tлумachnij slovník suchasnoї ukrains'koї movi (2009). Kiiiv: Dnipro.
9. Gudkov, D. B., Kovshova, M. L. (2007). *Telesnyj kod ruskoj kul'tury: materialy k slovarju*. Moskva : Gnozis.
10. Dev'yatko, N. V. (2012). Mifologichnij obraz Ukraїni yak vtilennya komunikativnogo

kodu nacional'nogo informacijno-kul'turnogo prostoru. *Gileya. Naukovij visnik*, 57 (2), 418-424. 11. Denisenko, S. N., Taraba, I. O. (2012). Kod kul'turi i modelyuvannya dijsnosti (na materialii frazeologii). *Mova i kul'tura*, 1 (15), 11-15. 12. Isaevich, Y. D. (1997). *Movnij kod kul'turi*. Kiiiv: Vishcha shkola. 13. Kononenko, B. I. (2003). *Bol'shoj tolkovyj slovar' po kul'turologii*. URL: <http://culture.niv.ru/doc/dictionary/culturology-dictionary/index.htm>. 14. Kotelevic', K. V. (2011). Ponyattya «kod» v aspekti lingvistichnoi terminologii. *Mova i kul'tura*, 14 (5), 181-186. 15. Krasnyh, V. V. (2011). Osnovnye postulyaty i nekotorye bazovye ponyatiya lingvokul'turologii. *Russkij yazyk zarubezhom*, 4, 60-66. 16. Krasnyh, V. V. (2002). *Etnopsiholingvistika i lingvokul'turologiya*. Moskva : Gnozis. 17. Krysin, L. P. (1977). *Social'naya i funkcional'naya differenciaciya literaturnyh yazykov*. Moskva: Nauka. 18. Lall, Dzh. (2002). *Mas-media, komunikaciya, kul'tura: global'nij pidhid*. Kiiiv: KIS. 19. Manakin, V. M. (2012). *Mova i mizhkul'turna komunikaciya*. Kiiiv: Akademiya. 20. Martynov, V. S. (2009). Simvolika lingvokul'turnyh kodov v sostave angloyazychnogo hudozhestvennogo teksta. *Avto-ref. dis... kand. filol. nauk*. Moskva. 21. Maslova, V. A. (1997). *Vvedenie v lingvokul'turologiyu*. Moskva: Nasledie. 22. Maslova, V. A. (2010). Nacional'nye cennosti i yazyk: duhovnyj kod kul'tury. *Lingvistika*, 2 (20), 19-30. 23. Merkulova, N. G. (2015). Mentalitet – kul'turnyj kod – yazyk kul'tury: k voprosu o korrelyacii ponyatij. *Regionologiya*, 2, 188-196. 24. Novikova, T. B. (2005). Zaimstvovanie lingvokul'turnyh konceptov (na materiale anglijskogo i russkogo yazykov). *Avto-ref. dis... kand. filol. nauk*. Volgograd. 25. Petrov, M. K. (1991). *Yazyk. Znak. Kul'tura*. Moskva: Nauka. 26. Popova-Bondarenko, I. A. (2016). Svoeobrazie interkodov v romane P. Zyuskinda «Das Parfum». *Nacional'nye kody v evropejskoj literature XIX–XXI vekov*. Nizhnij Novgorod: Nizhegorod. gos. universitet. S. 359-370. 27. Rapaj, K. (2010). *Kul'turnyj kod*. Moskva: Yunajted Press. 28. Remaeva, Yu. G. (2016). Yumor i satira v proizvedeniyah S'yu Taunsend: poisk vyrazheniya nacional'nyh kodov. *Nacional'nye kody v evropejskoj literature XIX–XXI vekov*. Nizhnij Novgorod : Nizhegorod. gos. universitet. S. 501-508. 29. Rozsoha, V. A. (2012). Lingvokul'turnyj kod slova homo (chelovek) v latinskoj frazeologii. *Visnik Lugans'kogo nacional'nogo universitetu im. T. Shevchenka*, 24 (259), 31-36. 30. Savickij, V. M. (2016). Lingvokul'turnye kody: k obosnovaniyu. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Seriya: Lingvistika*, 2, 55-62. 31. Savchenko, L. V. (2014). Etnomakrokod duhovnoi kul'turi yak reprezentant frazeologichnoi kartini svitu. *Lingvistichni doslidzhennya*, 38, 36-42. 32. Selivanova, O. O. (2011). *Lingvistichna enciklopediya*. Poltava: Dovkilliya. 33. Snitko, O. S. (2008). Kodi kul'turi u movnij ob'ektivacii dijsnosti. *Studia Linguistica*, 1, 115-121. 34. Stepanov, Yu. S. (1971). *Semiotika*. Moskva: Nauka. 35. Tolstaya, S. M. (2007). *K ponyatiyu kul'turnyh kodov*. Sankt-Peterburg: Evropejskij un-t v Sankt-Peterburge. 36. Tolstaya, S. M. (2008). Kody kul'tury i kul'turnye koncepty. Prostranstvo slova. *Leksicheskaya semantika v obshcheshlavjanskoj perspektive*. Moskva: Indrik. 37. Sharmanova, N. M. (2017). Duhovnij kod yak lingvokul'turnij etalon nacii (na materialii paremjnih klishe). *Filologichni studii*, 15, 81-104. 38. *Enciklopedicheskij slovar'*. (2009). URL: dic.academic.ru/dic.nsf/es/27771. 39. Jakobson, R. O. (1985). *Izbrannye trudy*. Moskva : Nauka.